

«Pikk er den nye olja» heter det i et leserbrev 16/7-17, som ber næringslivet reise en gigantisk erigert penisstatue midt på torget i Stavanger.

Jeg tror ikke forslagsstilleren er klar over at idéen slett ikke er ny. Jeg er overbevist om at man i forhistorisk tid - før man hadde skrevet historie - hadde en penisstatue innerst i Vågen, der Torget er nå.

Det er tale om et forhistorisk fruktbarhetssymbol. Skulpturer som fremhevet fruktbarheten gjennom gjengivelse av kjønnsorganer, for begge kjønn og ofte på overdreven måte, har man hatt fra de tidligste tider. Små stavstøtter (penisstøtter) har man funnet mange steder i Norge og Europa. De mistet nok sin funksjon og ble til dels fysisk ødelagt med innføring av kristendommen.

Selv kjente forskere nevner dette som en mulig opprinnelse til Stavangers navn. Statuen er for lengst vekk, men navnet har man fortsatt: «Stav-anger» = viken med staven.

De fleste forskere knytter dog «stav»-delen av navnet til en fjellformasjon som går stavrett nedover, og gjerne ned i sjøen. Problemet er at man ikke har noen slike formasjoner i Stavanger, i alle fall ikke på så karakteristisk måte at det naturlig kunne danne utgangspunkt for at staven ble del av navnet på stedet.

Jeg ser ingen grunner til å avvise at «Stav»-delen av bynavnet viser til et gammelt fruktbarhetssymbol som sto innerst i Vågen i Stavanger, der forslagsstilleren vil nå vil ha en gigantisk erigert penis.

I samme avis går professor Torgrim Titlestad til verks mot at man skal feire 900-års jubileum for byen i år 2025 til tross for funn som kan tyde på at byen er mye eldre. Hen viser bl.a. til artikkelen «Stavanger - før den ble en by» av Jan Brendalmo og Knut Paasche i Historisk Tidsskrift, bind 96 (2017).

Jeg er ikke vitenskapsmann, men føler likevel at jeg kjenner Stavanger rimelig godt, også etter å ha hatt kontor i flere tiår mot Vågen. Her er det nordavind fra alle himmelretninger, men særlig fra nord. Ingen skal overbevise meg om at folk som skulle til Stavanger la til kai i værharde Vågen, hvis de kunne ligge lunt og trygt i Østervåg.

Kongsgård hadde selvsagt en kai i Vågen. Men Bispebrygga lå i Østervåg - hit kom ved til hele byen og all slags landbruksprodukter (Aftenbladet, 19. juli 1975). Jeg er ikke i tvil om at det er i Østervåg, muligens i tilknytning til de gamle gårdene Husebø, Austbø og Skeie på Hundvåg, at Stavanger ble en sentral handelsplass og by.

Brendalmo/Paasche følger tradisjonen til de fleste historikere og arkeologer med å fokusere på området rundt domkirken og Vågen. Beviset for at Stavanger var en by før etablering av bispesetet i 1125 blir at Kongsgård var et sentralt anløps/utvekslingssted kanskje med tingplass og administrasjonssenter for Erling Skjalgsson.

Personlig tviler jeg på at vi kommer så meget lenger før vi får utforsket Østervåg, og finner ut at man her hadde en kaupstad god som noen fra før år 1000.

Inntil det skjer, og det gjør det nok, får vi holde oss til etableringen av bispesetet i år 1125 som byens opprinnelse med feiring av 900-års jubileum i 2025.

Pål Mitsem, Randaberg